

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Oslo, 8. mai 2018

FELLES INNSPILL TIL STATSBUJSJETT 2019

Norske Billedkunstnere (NBK), Norske Kunsthåndverkere (NK), Forbundet Frie Fotografer (FFF) og Samisk Kunstnerforbund, Sámi Dáiddačehpiid Searvi (SDS) samarbeider for å bedre vilkårene for visuelle kunstnere i Norge. Vi ønsker med dette å komme med felles prioriteringer til statsbudsjettet for 2019.

Først vil vi gjerne takke regjeringen og samarbeidspartiene for satsningene i statsbudsjettet for 2018. Som følge av budsjettforliket mellom regjeringen og partiene Venstre og Kristelig Folkeparti tok de gode og nødvendige grep for kunstnerøkonomien:

- 3-årig lønnsreform for kunstnerstipendene
- Piloten for utstillingshonorar ble videreført og evalueres
- Generell styrking av det frie feltet gjennom økte bevilgninger til Norsk Kulturfond
- Tilbakeføring av kuttet i UD's kapittel 115: Næringsfremme-, kultur- og informasjonsformål

PRIORITERTE TILTAK TIL STATSBUJSJETT 2019

Vi er opptatt av at det kommende statsbudsjettet må sikre forutsigbare rammer for kunstnerne, for å stimulere til et aktivt, fritt og mangfoldig kunst- og kulturliv. Kunst har en egenverdi i et demokratisk samfunn, som frie yringer. Kunst kan fungere som korrektiv til og være i dialog med samfunnsutviklingen. Kunsten er viktig for den enkeltes utvikling og dannelse, fordi kunsten bidrar til å forstå og til å tenke nye tanker. Kunsten er en integrert del av samfunnsutviklingen, og vi bør derfor verne om yringsfriheten og sikre at kunstnerne kan leve av hva de skaper.

Å sikre **bærekraftige arbeidsplasser** er et politisk mål for samtlige partier — også innen kultursektoren. Kunstnerens skapende virke legger grunnlaget for sysselsettingen i kultursektoren og sekundært i andre næringer, slik som turistnæringen. Som Engerutvalget og kunstnerutredningen «Kunstens autonomi og kunstens økonomi» pekte på, får ikke kunstnerne nok økonomisk igjen for de verdiene de skaper i samfunnet. Kunstnerundersøkelsen viste at inntekter fra kunstneriske virke gikk ned 10 prosent mellom 2006-2013, i samme periode hvor resten av befolkningen økte sine inntekter med 23 prosent. Denne utviklingen må snu.

For å sikre kunstnerne bærekraftige inntekter og sosiale rettigheter i deres kunstneriske virke, ber vi om at disse punktene blir prioritert i statsbudsjettet for 2019:

- Innføring av statlig utstillingshonorar
- Reforhandling av Utstillingsvederlagsavtalen
- Koble vekstnøkkel til kunstnerstipendene
- Øke tildelingsprosenten for stipend med flere hjemler
- Styrke regionale prosjektmidler visuell kunst
- Styrke kunstnerens sosiale rettigheter

INNFØRING AV STATLIG UTSTILLINGSHONORAR

Utstillingshonorar er en økonomisk kompensasjon for kunstnerisk arbeid med utstillinger. Vi ser innføringen av utstillingshonorar som den viktigste reformen innen kunstnerpolitikken siden 1970-tallet. Kunstnere på det visuelle feltet har den laveste inntekten fra sitt kunstneriske virke av alle kunstnergrupper. Årsaken er i hovedsak at kunstnerne ikke har mottatt økonomisk kompensasjon for det arbeidet de utfører med utstillinger. Kostnadene i forbindelse med utstillinger er store og bæres i hovedsak av kunstneren. Pilotprogrammet for utstillingshonorar, foreslått av Stoltenberg-regjeringen i 2013 og igangsatt av Solberg-regjeringen i 2014, har vært en prioritet politisk sak gjennom økte bevilgninger i prøveperioden og er nå i slutfasen av evaluering.

Gjennom pilotprogrammets øremerkede midler til utstillingshonorar har prøveordningen gitt bred innsikt i hvordan kunstnerne og visningsstedene i samspill bidrar til å tilby publikum kunstutstillinger av høy kvalitet over hele landet. Når piloten nå er avsluttet har 24 visningssteder med statlig finansiering og hundrevis av norske og utenlandske kunstnere deltatt. Pilotprogrammet har synliggjort det faktum at visuelle kunstnere hittil har utført mye gratisarbeid, ved ikke å få rimelig betalt for de verdiene de er med på å skape i samfunnet. For alle andre yrkesgrupper er dette en selvfølge.

Både visningsstedene, publikum og kunstnerne selv anerkjenner at samtidskunsten for disse utstillingene er en arena for refleksjon og kunstopplevelser, i større grad enn en salgsarena. Utstillingshonoraret inngår for øvrig i det pågående internasjonale politiske arbeidet på det visuelle feltet, under slagordet «paying artists». Regjeringen sitter nå på et unikt materiale som kan endre praksis i hele det visuelle kunstfeltet, hvor *betaling for kunstnerisk arbeid blir den nye normen*.

Forutsetningen for at utstillingshonorar blir en vellykket permanent ordning som endrer arbeidsvilkårene til kunstnerne som stiller ut ved statlige visningsarenaer, er at satsningen følges opp med friske midler. Disse må være i riktig størrelsesorden og gjøres gjeldende ved alle visningssteder som mottar statlig støtte. Vi viser her til referansegruppen for utstillingshonorarpiloten sine anbefalinger for hvordan en fullskala modell bør utformes¹.

Både kunstnere og visningssteder er samstemte i at pilotprosjektet har synliggjort hvor viktig det er å få på plass en permanent ordning for honorering av utstillingsarbeid og ser frem til dialogen videre med departementet.

REFORHANDLING AV UTSTILLINGSVEDERLAGSAVTALEN

Utstillingsvederlaget er et økonomisk vederlag utstillingsarrangør betaler til kunstneren som kompensasjon for lån og fremvisning av kunstverk som er i kunstnerens eie. Vederlaget er en betaling for at kunstverket kan oppleves av publikum, og en kompensasjon for at kunstneren selv ikke kan disponere verket i tiden det er utstilt. Kunstnerorganisasjonene har i samarbeid med BONO, Billedkunst opphavsrett i Norge, kartlagt praksis for vederlagsutbetalinger blant utstillinger med statlig støtte i 2013 og 2014, og gjort beregninger for hva gjeldende avtale er verdt. Siden utstillinger er så sentralt og prinsippet om vederlag er så viktig, er det nødvendig for oss avtalen fungerer i praksis og faktisk overholdes:

- Kunstnerne må få det vederlaget avtalen gir dem rett til
- Vederlaget må fordeles rettferdig: uavhengig av alder, kjønn og kunstform
- Avtalen må være tilpasset nye kunstformer og kunstnerpraksiser.

Utstillingsvederlagsavtalen fra 1978 er en avtale for utregning av vederlag mellom staten og kunstnerorganisasjonene. Bare av et fåtall statlige visningssteder overholder avtalen i dag. Det mest graverende funnet i kartleggingen er at utstillingsvederlaget som utbetales kunstnerne utgjør kun 1/3-del av det vederlaget skulle utgjort etter gjeldende avtale. At det er ytterst få av de vederlagspliktige visningsstedene, inkludert museene, som utbetaler vederlag etter avtalen, viser at dagens ordning ikke fungerer og ikke har gjort det på mange år.

Kartleggingene våre viser at de visuelle kunstnerne trenger en ombudsmann, som vil sikre en effektiv og profesjonell håndtering av utstillingsvederlaget. Vi mener BONO er best egnet til oppgaven, da de har lang erfaring med å håndtere ordninger for individuelle vederlag. Dette er et svært sentralt punkt for oss i kunstnerorganisasjonene.

¹ <https://www.norskebilledkunstnere.no/notat-fra-referansegruppen-til-evalueringen-pilotprosjektet-om-utstillingshonorar/>

Modellen organisasjonene ønsker, baserer seg på at staten årlig betaler et på forhånd avtalt rundsum-beløp til BONO. Beløpet skal fordeles på og utbetales til samtlige vederlagsberettigede kunstnere som har deltatt på vederlagspliktige utstillinger. Målet er en tariff som er tilstrekkelig finmasket for å treffe nyansert og være rimelig sett i forhold til hva kunstneren faktisk låner ut/viser publikum. Ordningen vil i praksis bety mindre byråkrati og enklere administrasjon enn vi ser i dag der hvert enkelt visningssted står ansvarlig for å overholde avtalen mellom kunstner og stat. Vårt ønske er at statsbudsjettet 2019 gir en økonomisk ramme som sikrer at vederlag utbetales i tråd med inngått avtale. Vi ser frem til videre forhandlinger.

Inntil ny avtale er reforhandlet må gjeldende avtale oppfylles slik den per idag er utformet.

KOBLE VEKSTNØKKELE TIL KUNSTNERSTIPENDENE

Den 3-årige lønnsreformen for statens kunstnerstipend (Kap. 321, post 73 og 74) etablerte en forståelse for at disse stipendene skal ligge på det samme nivå; som er 50 prosent av gjennomsnittlig heltidsinntekt. Reformen er et resultat av budsjettforlikene mellom regjeringen og partiene Venstre og Kristelig Folkeparti i tre år på rad — et gjennomslag vi er svært takknemlige for.

For å sikre forutsigbarhet i den nyetablerte standarden i stipendpolitikken, både for kunstnerne som mottar stipend og politikerne som bevilger hjemlene, er målet nå å knytte stipendene til en fast lønnsvekst-nøkkel i forskriften, slik at disse stipendene «*som et minimum reguleres med en indeks lik rammen for lønnsoppgjøret i staten*». Det vil sørge for at ordningen fremover vil være i takt med lønnsutviklingen ellers i samfunnet og ikke tape terreng igjen, slik problemet var før lønnsreformen ble utformet i innspill fra oss, til statsbudsjett for 2016. Vi viser i denne forbindelse til Kunstnernettverkets felles høring om endring av forskrift for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere².

Beregning av lønnsreformen.

I våre beregninger fra statsbudsjettinnspillene fra 2016 - 2018 anbefalte vi en trinnvis økning av stipendbeløp. I 2018 vil 50 % av gjennomsnittlig heltidsinntekt utgjøre kr 262 300,- i følge SSB sine tall.

Reformen er så godt som innfridd for post 73, hvor det mangler kun 300,- per stipend. For post 74, viser vi til brev 5. april fra Mona Stensrud, Statens kunstnerstipend (SKS), til mottagere av garantiinntekt (GI) og 10-årig stipend, at årsbeløpet er høynet fra kr. 237 440,- til kr. 251 320,-. Vi forventet at også disse stipendene ville øke til 262 300 kr. Det er like under kr. 11 000,- lavere enn forventet resultat, etter budsjettforliket mellom tidligere regjering og partiene Venstre og KrF. Det manglet bare i underkant av en million for å innfri hele lønnsreformen ut fra våre beregninger

En del variabler vanskeliggjorde våre utregninger slik som beregning av forventet uttak for mottagere av GI. Etter råd fra SKS beregnet vi 90% uttak for GI, mens Kulturdepartementet ved Mette Kvandal og Julie Høigilt har beregnet 100% uttak, noe som gir en lavere sum til årets hjemler på post 74. Det er bred støtte i Stortinget for reformens prinsipper om at stipendnivået skal være 50% av gjennomsnittlig heltidsinntekt og at arbeidsstipend, 10-årig stipend og GI skal utgjøre samme beløp. For å innfri lønnsreformen trengs ytterligere kr 176 000,- for post 73 og kr 6 244 775,- for post 74. Vi ber om at dette legges inn i statsbudsjettet for 2019.

Tabell 1: Beregning av restbevilgning for å innfri lønnsreformen, Kap 321, post 73 og 74 for 2019

Post	Antall	Rest lønnsreform (per stipendbeløp)	Totalt rest lønnsreform	Inkl. estimert lønnsøkning 2,8%	Inkl. arbeidsgiveravgift 14,1%
Post 73	500	kr 300	kr 150 000	kr 154 200	kr 176 000
Post 74	484	kr 11 000	kr 5 324 000	kr 5 473 072	kr 6 244 775
Sum				kr 5 627 272	kr 6 420 775

² http://www.kunstnernettverket.no/pdf/20180313_horingssvar_SKS-forskrift.pdf

ØKE TILDELINGSPROSENTEN FOR STIPEND MED FLERE HJEMLER

Statlige stipend er et knapphetsgode om tildeles på bakgrunn av kunstnerisk kvalitet og det er stor pågang av søkere. Stipend tildeles ut fra kvalitative vurderinger av kunstnerskap for å sikre mottakerens muligheter til å skape kunst og er et treffsikkert tiltak for å bedre kunstnerøkonomien. Stipend er et tiltak som kommer alle kunstnergrupper til gode og gir arbeidsro og muligheter til kunstnerisk fordypning og nyskaping. Mottageren får mulighet til å jobbe intensivt med sin kunstneriske karriere over tid.

Stipendene har dermed en annen funksjon enn midler avsatt til utstillingsproduksjon. De fremmer eksistensen av frie felt og kunstuttrykk som danner alternativ til, og er i forkant av, det som vises i de store museene, plasseres i de store offentlige byggene og omsettes i de private galleriene. Stipendene er derfor det instrumentet samfunnet har som best sikrer den frie kunsten og den frie kunstneren, som vi ser som en viktig, selvstendig del i vårt demokrati.

Visuelle kunstnere er ikke ansatt i institusjonene og har grunnet lave inntekter fra sitt kunstneriske virke, flest hjemler i kvotefordelingen. God stipend-politikk er derfor ekstra viktig for vår kunstnergruppe.

Tildelingsprosenten lav for stipender.

I dag mottar kun 10,4 prosent av søkerne statlige kunstnerstipend. Til sammenlikning får 37 prosent av søkerne til Kulturfondet, Norsk kulturråd tilslag på sine søknader. (Årsrapport 2016). For samtlige søknader som kom inn til Norsk kulturråd endte omlag 25 prosent opp med tildeling. Statens kunstnerstipend har den desidert laveste tildelingsprosenten og svært mange godt kvalifiserte søknader blir avvist.

Vi foreslår en gradvis økning i antall hjemler, for samtlige kunstnergrupper, på bakgrunn av dagens nøkkel for kvotefordeling mellom kunstnergruppene. En start for å øke tildelingsprosenten er å styrke den for 2019 med 5 prosent.

Tabell 2 viser vedtatt budsjett 2018 for post 73 og post 74, estimert lønnsøkning for 2019 (2,8 %, lik rammen for årets lønnsoppgjør i staten) og 5 % økning av stipendmidlene. Vårt krav for 2019 utgjør da for kap 321, post 73 og 74 (rundet opp) kr. **26 019 000,-**

Tabell 2: Beregning av kostnad for 2,8% lønnsøkning og 5% økning i stipendmidler for 2019

Post	Vedtatt budsjett 2018	Estimert lønns-økning 2,8 %	5% økning stipendmidler	Samlet krav 2019
Post 73	kr 188 600 000	kr 5 280 800	kr 9 694 040	kr 14 974 840
Post 74	kr 139 100 000	kr 3 894 800	kr 7 148 740	kr 11 043 540
Sum				kr 26 018 380

Tabell 3: Beregning av stipendbeløp og kostnad per hjemmel 2019

Stipendbeløp (inkl. lønnsøkning) 2019	Arbeidsgiveravgift (14,1%)	Kostnad per hjemmel
269 645	38 000	307 665

Vi ber regjeringen om å styrke avsetningen til statlige arbeidsstipend og for 2019 bevilge 84 nye hjemler, som fordeles gjennom den sedvanlige årlige kvotefordelingen.

Dette har en kostnadsramme på 26 mill kroner i Kap. 321, fordelt på **15 mill kroner for post 73 (49 hjemler)** og **11 mil kroner for post 74.** (35 hjemler).

STYRKING AV DET FRIE FELTET GJENNOM NORSK KULTURFOND

Regionale prosjektmidler visuell kunst

Formålet med ordningen:

- å gi profesjonelle kunstnere i det visuelle kunstfeltet bedre vilkår i arbeidet med utstillinger og andre formidlingsprosjekter.
- å heve kvaliteten og styrke profesjonaliteten i offentlig visning av kunst i kommuner og fylker.

Utstillingsaktivitet er en svært kostnadskreven oppgave for kunstneren. Det er store utgifter forbundet med idéutvikling, produksjon, administrasjon, frakt, forsikring og montering av en utstilling. En kunstner er også ofte avhengig av å kjøpe eksterne tjenester i forbindelse med utstillingsproduksjonen og bekoster egne kontor og produksjonslokaler med alle utgifter dette medfører. Visningsstedet gir ingen garanti for salg og har sjelden egne midler å skyte inn i produksjonsprosessen. Publikum kommer som regel for å få en berikende kunstopplevelse, ikke for å kjøpe kunst. Kunstneren står selv ansvarlig for alle utgifter. Dette er en viktig årsak til at de visuelle kunstnerne kommer så dårlig ut økonomisk, sammenlignet med andre kunstnergrupper.

Vi ønsker at regjeringen viderefører og utvider den øremerkede satsningen til regionale prosjektmidler for visuell kunst. Dette er en svært viktig ordning siden den omfatter kunstnere som skal stille ut i alt fra mindre kunstforeninger til store museer. Vi tenker særlig på regionale arenaer som landets kunstsentre, kunstforeninger og kunsthaller der kunstutstillinger utgjør en hjørnestein av det brede tilbudet publikum har tilgang til i det regionale kunst- og kulturlivet. I 2017 var den totale bevilgningen på 4 800 000 kr. I de nye retningslinjene for tildeling er den tidligere øvre grense for søknadsbeløp på 50 000 kr fjernet. Dette for at kunstnerne i tillegg til å søke om produksjonsmidler også kan sette inn honorarutgifter i sine budsjetter. Det er viktig at bevilgningen som har ligget fast i flere år, økes i tråd med revidering av ordningen.

Vi ber om at Norsk kulturfond styrkes med regionale prosjektmidler for visuell kunst med **10 mill. kr.**

STYRKE KUNSTNERNES SOSIALE RETTIGHETER

De visuelle organisasjonene ser med bekymring at våre medlemmer faller utenfor alle arbeidslivsordninger som er vanlig for andre arbeidstakere. Kunstnere står lenge i arbeid som skatteyttere, men de ulike tilknytningsformene i arbeidslivet gir store utslag i negativ retning for kunstnere generelt og de visuelle kunstnerne spesielt. Dette har vært påpekt i flere utredninger om kunstnerens kår, blant annet i Moe Skarsteins rapport Kunstners autonomi og kunstners økonomi: *«For å sikre næringsdrivende kunstners rett til pensjon og styrke utøverens rettigheter mot sykepengar, kan det det være hensiktsmessig å etablere egne forsikringsordninger for pensjon og sykepengar for kunstnarnæringen. Både Telemarksforskings undersøkelse og andre erfaringer viser at sosiale rettigheter knyttet opp mot arbeidstaker-/næringsforhold er utfordrende.»*

For å prøve å rette opp noe av skjevhetene ønsker vi at regjeringen iverksetter følgende tiltak:

Skatteordninger

Vi slutter oss til anbefalingen i kunstnerøkonomiutredningen om bedre skatteordninger som for eksempel en innføring av et minstefradrag for selvstendig næringsdrivende. Dette vil på en enkel måte bedre kunstnerens økonomi. Mange kunstnere opplever å ha store utgifter i år med små inntekter og omvendt, derfor vil et minstefradrag være viktig for å jevne ut variasjonene over tid.

Velferdsordninger og sosiale rettigheter

Kunstnere som ikke er lønsmottagere og har lav inntekt, faller i stor grad utenfor det norske velferdssystemets sikkerhetsnett. Skal kunstnerne sikres på linje med andre arbeidstakere, må det tas skikkelige grep. Vi opplever at når det snakkes om sosial dumping i andre næringer, beskriver man bare den virkeligheten som kunstnere står i daglig. Vi er glade for økningen til 75 prosent som har kommet i sykepengedekningen fra 17. dag, men fordi de visuelle kunstnerne har så lave inntekter, mener vi at sykepengedekningen må opp til 100 prosent dekning fra 17. dag uten å tegne tilleggstrygdeordninger. Vi ser ingen grunn til at frilansere og næringsdrivende skal behandles ulikt på dette området. Vi er klar over den tilleggsordningen som NAV administrerer, men som Telemarksforskings undersøkelse viste, er det kun 5 prosent av næringsdrivende kunstnere som har tegnet

denne forsikringen. Andelen er trolig enda lavere blant de visuelle kunstnerne. Kunstnerne opplyser kostnadsnivået som årsak til å ikke tegne forsikring.

Pensjon

Telemarksforskningens undersøkelse viser at halvparten av alle kunstnere ikke har noen pensjonsordning overhodet, bare 10 % oppgir å ha individuell pensjonsavtale, og 6 % har tilleggsforsikring i NAV. Med omleggingen av folketrygden, bortfallet av besteårsregelen som var uvurderlig for kunstnere med svært skiftende inntekter, og reduserte utbetalinger, er det påkrevd å finne andre løsninger om ikke kunstnerne skal ende i alvorlig fattigdom etter et langt liv som yrkesaktive. Med supplerende pensjonsytelser går det likevel an å overleve som pensjonist, men som tidligere vist har ikke kunstnerne råd til disse. Mange kunstnere er mer eller mindre utelukket fra å tjene opp rettigheter i dagens tjenestepensjonsordninger. Enten fordi de som arbeidstakere har for kortvarige arbeidsforhold eller for små stillinger. Eller fordi de livnærer de seg som frilansere eller selvstendig næringsdrivende uten tilgang til tjenestepensjonsordningene. Uansett tilknytning til arbeidslivet er det få som tjener godt nok til å sette av pensjonsmidler i andre former for pensjonssparing.

Vi ønsker derfor at staten skal gå foran med et godt eksempel og gi pensjon på de statlige arbeidsstipendene. Stipendene er utbetalt som frilansinntekt, hvor man innbetaler arbeidsgiveravgift på lik linje med andre lønninger i staten og vårt mål er at de skal gi pensjon på samme grunnlag. Vi foreslår en ordning med 2 prosent innskudd fra Statens kunstnerstipend og 2 prosent innskudd fra kunstner (trukket av stipendet). Dette vil komme særlig de med lange arbeidsstipend til gode, men hvis regjeringens forslag om en egen personlig pensjonskonto (Sak:17/1884) går igjennom, vil dette også hjelpe de med korte stipender. Anslagsvis vil dette ha en kostnad på 5,47 millioner NOK pr år.

For oss er det avgjørende at de legges til rette for at det kan opptjenes tjenestepensjon også på korte ansettelser, lav ansettelses grad og lave inntekter. Vi mener det er viktig å legge til rette for fremtidens arbeidsliv, gjennom å sikre at alle, uavhengig av tilknytningsform, har et minimum av rettigheter. Etter lov om obligatorisk tjenestepensjon er det valgfritt om grunnsatsen skal starte fra første krone eller fra 1 G. Vi mener muligheten for bunnfradrag på 1 G samt regelen om minst 20 prosent stilling må fjernes, for at de med lavest inntekt skal klare å spare til pensjon.

Oppdragsgiveravgift

Vi ønsker også at en innføring av oppdragsgiveravgift bør utredes. Dette vil kunne føre til en mer tilnærmet likebehandling av lønsmottakere og selvstendig næringsdrivende uavhengig av tilknytningsform, og åpne opp for nye muligheter for pensjonsordninger for f.eks. næringsdrivende i enkeltpersonforetak og kunstnere med kombinasjonsinntekt. Vi anbefaler at man ser på relevante ordninger i andre land. Her vil vi særlig trekke frem den tyske Künstlersozialkasse (KSK), et spleiselag mellom oppdragsgiverne, staten og kunstnerne selv, som en mulig inspirasjonskilde. Andre land som har innført lignende tiltak som KSK er, Østerrike (har hatt det i 15 år) og Frankrike (der galleriene betaler inn til trygd og pensjon for kunstnerne i forbindelse med utstillingsavtaler).

Vi vil gjerne ha et møte med politisk ledelse om våre innspill til statsbudsjett og håper det lar seg gjøre så raskt som mulig.

Med vennlig hilsen

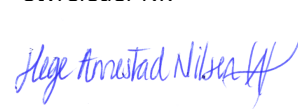
Hilde Tørdal
Styreleder NBK

Katinka Maraz
Styreleder FFF

Hanne Øverland
Styreleder NK

Hege Annestad Nilsen
Styreleder SDS